

De noodzaak om verschillende typen Shetlandschappen te behouden.

Shetland-schappen zijn een zeer interessant voorbeeld van de ontwikkelingsfasen, die een groep gedomesticeerde dieren kunnen doormaken. Fokkers doen er goed aan om eens stil te staan bij het totale proces, en in welk stadium de schappen zich momenteel bevinden.

Groepen gedomesticeerde dieren verschillen van elkaar door diverse invloeden. Eén daarvan is de afstamming. De willekeurig vererfde eigenschappen van een paar stamvaders bepalen grotendeels het type dier van een populatie.

Shetland-schappen behoren regelrecht tot de Noordelijke Kortstaart-rassen. Dit is geen toeval, maar veeleer de weerslag van geografie en geschiedenis. Het zou eerder verbazing wekken, als ze niet er niet toe zouden behoren. De algehele diversiteit van Shetland-schappen blijft daarom enigszins begrensd binnen de eigenschappen van deze groep.

Een andere bron van ras- en populatie-eigenschappen is isolatie. Door isolatie kunnen toevallige varianten tot de raskenmerken gaan behoren. En de Shetland Eilanden liggen zonder enige twijfel zeer afgelegen! Deze isolatie leidde tot van een uniek schapenras, dat zich elders niet zo had kunnen ontwikkelen.

Schappen, die leken op de oorspronkelijke Shetlandschappen werden weliswaar geïntroduceerd in andere delen van de Britse eilanden ten tijde van de Vikinginvallen. Echter, alleen op enkele afgelegen eilanden werden de unieke eigenschappen van de stamvaders niet verdrongen door aanhoudende golven nieuwe types en rassen.

Ook teeltkeuze kan tot uniek materiaal leiden. Teeltkeuze is gewoonlijk ondergeschikt aan afstamming en isolatie, maar speelt wel degelijk een rol. De doelstellingen moeten daarbij wel zeer goed omschreven zijn. Een bepaalde grootte, type vacht, karakteristieke horens en kleuren zijn goede voorbeelden. Bij minder goed omschreven doelstellingen vertonen schaapskuddes verschillende eigenschappen. Omdat iedere kudde op een of ander onderdeel mag afwijken, blijft de algehele diversiteit toch bestaan.

De stadia in de ontwikkeling van een ras weerspiegelen de bronnen van de variatie. Het minst gedefinieerde stadium is dat van het landras of natuurras. Landrassen zijn over het algemeen genetisch consistent, doorgaans vanwege afstamming en isolatie. Teeltkeuze komt in de regel weinig voor bij op kleine schaal behouden landraspopulaties. Daarom behouden landrassen meer varianten, dan het volgende stadium in de rasontwikkeling, het veredelde ras.

Veredelde rassen zijn in de loop van de tijd ontwikkeld uit landrassen. Op enig moment besloten fokkers om grenzen te stellen aan de variatie. Er werden duidelijke doelen gesteld in fokprogramma's. Veredelde rassen moeten voldoen aan door fokkers vastgestelde normen. Zij zijn daarom minder gevarieerd dan landrassen.

De laatste fase in de rasontwikkeling is het produktieras. Dit vee voldoet aan zeer nauw omschreven maatstaven. Er zit nog minder variatie in dan in de veredelde rassen. Moderne voorbeelden zijn pluimvee, varkens en zelfs melkkoeien.

In iedere ontwikkelingsfase gaan eigenschappen verloren en worden toegevoegd. In ieder stadium gaat genetische variaties verloren. Deze variatie kan van belang zijn als fokdoelstellingen worden bijgesteld. Het is, bijvoorbeeld, eenvoudiger om een landras zelf te veranderen, dan een veredeld ras terug te fokken. Hetzelfde geldt voor produktierassen. Voorspelbaarheid is echter de andere kant van de medaille. Iedere hogere ontwikkelingsfase is voorspelbaarder, gewoonweg omdat er minder varianten zijn.

Voor de commerciële fok is dit een voordeel en voor kruisings-programma's een vereiste. Voorspelbaarheid is daar zelfs noodzaak.

Shetland fokkers dienen zich af te vragen waar hun schapen staan in het rijtje landras, veredeld ras of produktieras, want dat bepaalt de selektiekriteria. Ieder stadium heeft zijn voordelen voor de fokker. Naar mijn mening bevinden de Shetlands zich nog in het landrasstadium, tenminste op sommige eilanden. Op het Britse vasteland en in de VS komen ze dicht bij het veredelde ras. Selektiekriteria zijn pas goed te formuleren, als is vastgesteld tot welke categorie de dieren behoren.

Een landras moet gevarieerd zijn. Shetlands verschillen overduidelijk in kleur, zo ook in de kenmerken van de vacht, zeker op de eilanden. Variatie in vacht is erg kenmerkend voor het Noordelijke Kortstaart-type. Terecht is men razend enthousiast over de fijnste Shetlandwol. Wel moet je bedenken welke reden dit heeft. De fijnste Shetland wol is uniek onder de Britse schaperassen en trok steeds de aandacht, omdat het een extreem is. Andere Shetland-vachten zijn evenzeer typisch Shetland, maar minder fijn en daarom minder uniek. Sommige harige vachten, bijvoorbeeld, zijn echt niet rasonzuiver, maar slechts een variant van de vachttypes binnen de groep. Deze varianten gaan verloren als fokkers niet beseffen dat het een landras is en het in de richting van een veredeld ras proberen te forceren.

Het aantal en het karakter van de horens zijn ook goede voorbeelden van variatie. Recent zijn geen meervoudige horens gemeld bij Shetland schapen. Algemeen wordt aangenomen dat enkele dieren ze wel gehad hebben. Het relaas van Thomas Jefferson over zijn meervoudig gehoornde Shetland schapen is zonder twijfel juist, maar deze variant is mogelijk verloren gegaan. Andere mogelijke varianten zijn verhoogde vruchtbaarheid en zelfs misschien kuddeleiders zoals bij IJslandse schapen. Te veel standaardisatie leidt onvermijdelijk tot het verlies van sommige varianten, die onder bepaalde omstandigheden toch nuttig hadden kunnen zijn.

Een mogelijkheid om tegen de variaties en het punt landras versus veredeld ras aan te kijken is om landrassen enkel te beschrijven en ze verder ongemoeid te laten. Veredelde rassen, daarentegen, vereisen duidelijk definities, waar scherp toezicht op gehouden moet worden, want dat is het uiteindelijke doel van de fok. Beschrijving versus definitie is een voornaam verschil in fokbenadering, dat fokkers in gedachten moeten houden.

Variatie in een ras behouden is moeilijk. Meteen na registratie van een ras treden krachten op om hem te beperken. Op zichzelf niet slecht, omdat de voorspelbaarheid toeneemt. Het verlies aan variatie dient wel het gevolg te zijn van opzet en niet van toeval. Bezint eer ge een variëteit wegfokt. Een beter middel om varianten te behouden dan de traditionele show is klassifikatie door middel van de card grading-methode. Bij de traditionele show worden individuele dieren in volgorde van belangrijkheid geplaatst. Card grading verdeelt de dieren simpelweg in grotere groepen : Eminente dieren, superieure dieren, goede fokdieren en een groep niet voor stamboekfok inzetbare schapen. Iedere groep wordt aangeduid met een kaart van een andere kleur. Drie keurmeesters, die uitgaan van de standaardwaarden van het ras, voeren de keuring uit. Die dient plaats te vinden in een nes zonder enige aanduiding over eigenaar of afkomst. Dit systeem levert diverse kampioenen op en het traditionele slechts één. Een pluspunt van card grading is de erkenning dat geen enkel dier onder alle omstandigheden het beste is.

Shetland fokkers dienen zich bewust te zijn van het karakter van hun ras en te bedenken hoeveel variatie goed is en deze variatie niet te laten beïnvloeden door modegrillen, die het ras kunnen bedreigen. Er is al zo veel verloren gegaan in andere rassen, dat het jammer zou zijn als Shetlandfokkers niet van de fouten van anderen zouden leren.